

Publikace vznikla a byla vydána pod odbornou
záštitou a koordinací:

Centra adiktologie, PK 1. LF UK v Praze a VFN v Praze

Díky finanční podpoře:

projektu Píprava a rozvoj denního magisterského studia oboru adiktologie
CZ.2.17/3.1.00/31430

Evropský sociální fond
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

Tento projekt je financován Evropským sociálním fondem, státním rozpočtem České republiky a rozpočtem hlavního města Prahy.

Výukový text

Tane ní drogy Epidemiologie

Auto i: Petr Novák, Roman Gabrhelík

Centrum adiktologie

Obsah

Epidemiologie tanečních drog	3
Epidemiologie v české populaci.....	4
Užívání v obecné populaci	4
Užívání v prostředí taneční zábavy.....	7
Epidemiologie v Evropě a ve světě	9
Prevalence a vzorce užívání.....	10
Souhrn	14
Použitá literatura	15

Epidemiologie tanečních drog

V drogové epidemiologii a v adiktologické praxi se za účelem měření frekvence výskytu určité nemoci používá standardních epidemiologických indikátorů. Tyto jsou především prevalence, incidence a kumulativní incidence (tzn. rizika). Incidence, zjednodušený výskyt, je v medicíně počet výskytu nově vzniklých onemocnění v dané populaci za určitý časový úsek (nejastěji se uvádí za jeden rok). Prevalence popisuje daný stav onemocnění v určitém čas. Udává frekvenci nebo počet osob v populaci, kteří splňují klinická kritéria onemocnění. Je vztahena k určitému momentu. V adiktologii nejastěji uváděná epidemiologická prevalence data jsou celoživotní prevalence (kolik lidí v průběhu svého života užilo alespoň jednou danou návykovou látku), roční prevalence (užití v posledním roce) a třicetidenní prevalence (užití za poslední měsíc). Zatímco prevalence a incidence jsou používány pro měření frekvence určitého stavu, použitelnost kumulativní incidence je vzhledem ke skrytému charakteru užívání drog a jeho obvykle krátkému průběhu velmi omezeno (Zábranský, 2003).

Termínem taneční drogy je v odborné veřejnosti myšlena skupina syntetických látek, které jsou vázány svým kontextem užívání na taneční akce s elektronickou reprodukovanou hudbou. Jejich hlavním zástupcem je extáze neboli MDMA a látky jí podobné (Kalina et al., 2008). V této oblasti výzkumu a výrobních zpráv (například UNOCD, 2009, EMCDDA, 2009, Mravčík et al., 2009, Kubík et al., 2006 a jiné), kde jsou prezentovány epidemiologická data o užívání

nelegálních návykových látek užívá pro velice širokou skupinu syntetických drog (MDMA, MDEA, MDA, MBDB, 4 MTA, PMA, MMAI a mnoho dalších) souhrnné označení extáze.

Epidemiologie v české populaci

V roce 2008 byly v České republice provedeny u populace starší 15 let dva průzkumy, které byly zaměřeny na užívání návykových látek v české populaci: Celopopulační studie užívání psychotropních látek (prevalenční výsledky in Mravčík et al., 2009) a Evropské výborové šetření o zdraví (prevalenční výsledky in Mravčík et al., 2009). Mezi oběma studii jsou výrazné rozdíly v použité metodologii i zjištěných prevalencích. V 2008 roce byla dále publikována Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách – ESPAD 07. Z této zprávy z mezinárodní školní studie vyplývá, že Česká republika patří v Evropě mezi země s nejvyšší prevalencí užívání v těsně sledovaných návykových látek s výjimkou drog ze skupiny tukových látek (Csémy et al., 2008).

Užívání v obecné populaci

Cílem celopopulační studie zaměřené na užívání nelegálních návykových látek je především zmapování aktuální situace a trendů v užívání a srovnání s daty z předchozích studií. Dle celopopulační studie psychotropních látek z roku 2008 vyplývá, že extázi alespoň jednou v životě vyzkoušel každý desátý člověk. Pomocí Evropského modelového dotazníku (European Model Questionnaire, EMQ) byly zjištěny frekvence užívání nelegálních drog ve třech významných epidemiologických indikátorech (celoživotní prevalence užívání nelegální návykové látky, roční prevalence a prevalence třicetidenní – viz tabulka).

	Celý život (%)			12 m síc (%)			30 dní (%)		
	Muž	Žena	Celkem	Muž	Žena	Celkem	Muž	Žena	Celkem
Extáze	11,9	7,3	9,6	4,8	2,6	3,6	1,5	0,9	1,2

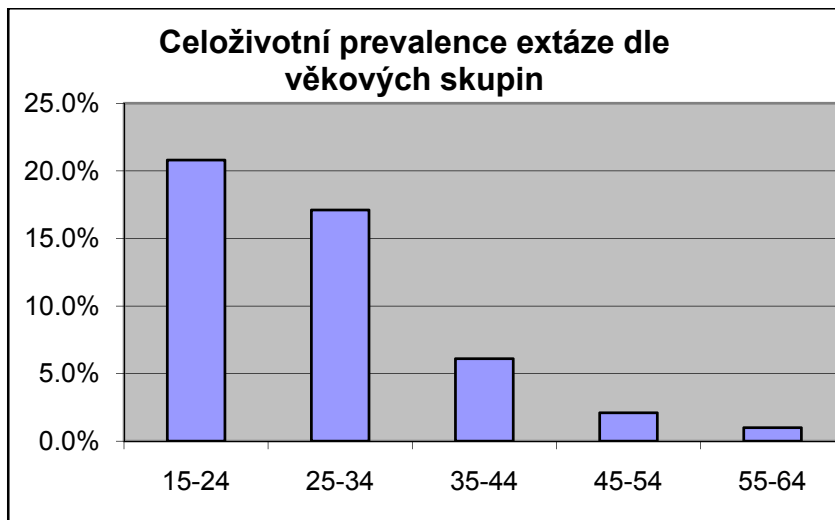
Prevalence užití extáze v populaci 15 – 64 v % (Mravík et al., 2009).

Ústavem zdravotnických informací a statistiky provedl v rámci české části Evropského výběrového šetření o zdraví (European Health Interview Survey, EHIS) obdobný soubor dat o užívání nelegálních návykových látek. Studie byla mezinárodně koordinována Eurosatem a snažila se navázat na předcházející šetření. Výsledky EHIS přinesly u všech sledovaných drog, včetně extáze, podstatně nižší prevalence než tomu je u výše uvedené celopopulační studie užívání psychotropních látek. Podle tohoto výzkumu vyzkoušelo extázi jen 2% populace. (Mravík et al., 2009).

	Celý život (%)			12 m síc (%)			30 dní (%)		
	Muž	Žena	Celkem	Muž	Žena	Celkem	Muž	Žena	Celkem
Extáze	2,9	1,3	2,1	0,9	0,6	0,7	0,3	0,3	0,3

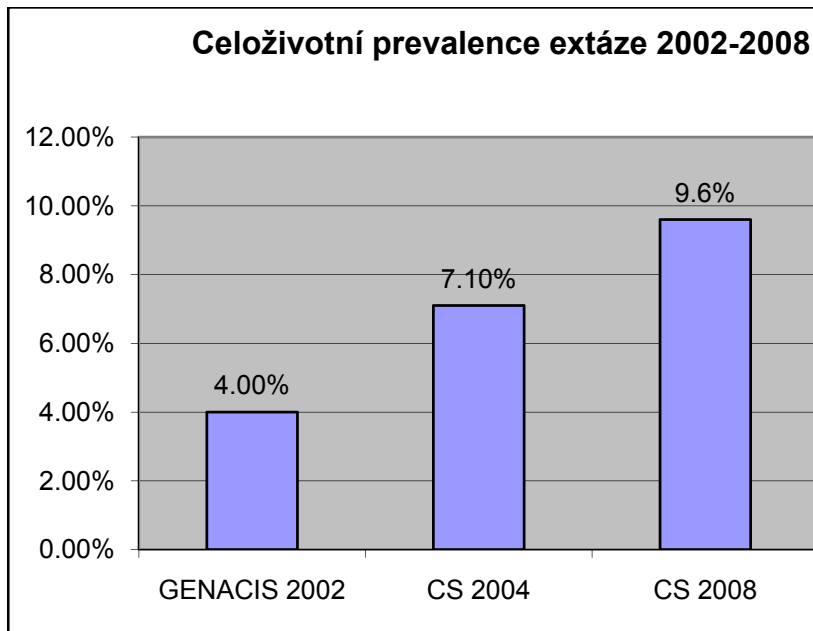
Prevalence užití extáze v populaci od 15 let v % (ÚZIS, 2009 in Mravík et al., 2009).

Nejvyšší je užívání nelegálních drog, s výjimkou kokainu, pervitinu a heroínu, můžeme pozorovat v nejmladší věkové kategorii od 15 do 24 let. S rostoucí věkem podíl osob, které vyzkoušely nelegální návykovou látku, klesá. Ve věkové skupině do 24 let má zkušenost s extází téměř 21% respondentů.

Celoživotní prevalence extáze dle věkových skupin (Mravčík et al., 2009).

Na výsledcích dosavadních studií (např. PCP, 2002; ÚZIS, 2006) je patrné, že podíl osob, které mají zkušenost s nelegálními návykovými látkami, v české populaci neustále roste. Nejvyšší nárůst se týká konopných drog, ale obdobný trend je možné identifikovat i u tzv. těžkých drog v etn extáze. Zatímco v letech 2002 a 2004 uvedla alespoň jednu zkušenost s konopnými drogami pětina dospělých respondentů, v roce 2008 to byla již třetina. Mezi lety 2002 a 2008 se zároveň zdvojnásobila celoživotní prevalence užívání extáze (Mravčík et al., 2009).

Celoživotní prevalence extáze v dospělou populaci (Mravík et al., 2009).

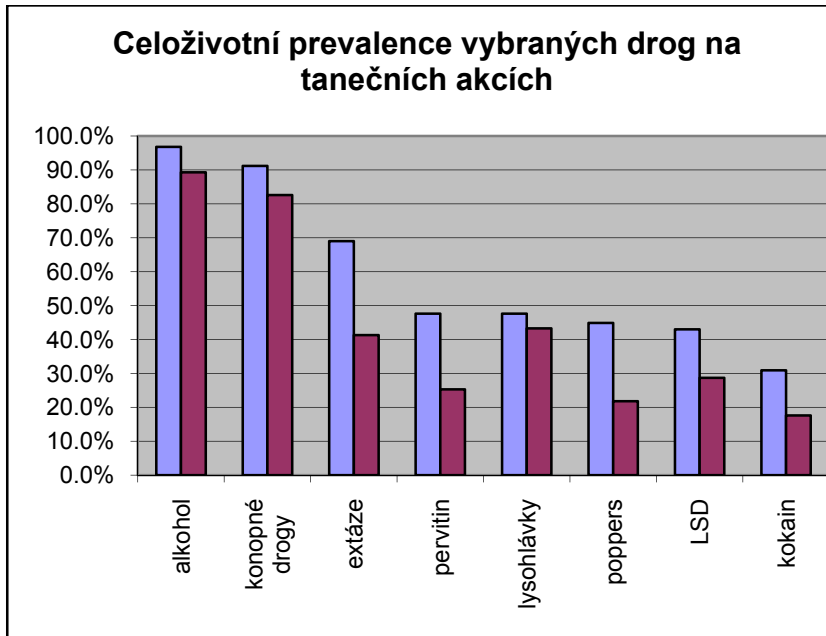
Uživatelé extáze a jí podobných drog tvoří v klientele zařízení pro problémové uživatele návykových látek a závislé pouze zlomkový podíl, nejedná-li se však o kombinované užívání. Velmi často se můžeme setkat s užíváním extáze souasně s pervitinem, který v tomto případě představuje hlavní problémovou drogu, pro kterou je indikována léčba. Hlavním důvodem vyhledání lékařské péče v souvislosti s užíváním extáze jsou somatické komplikace, respektive nežádoucí účinky na organismus uživatele (Minařík & Páleníček, 2003).

Užívání v prostředí taneční zábavy

Termínem taneční drogy je v odborné veřejnosti myšlena skupina syntetických látek, které jsou svým kontextem užívání vázány

p edevším na tane ní akce s elektronickou reprodukovanou hudbou. Užíváním drog v prostředí těchto tane níh akcí se v eském kontextu zabývaly tyto hlavní výzkumné dotazníkové studie s p íznivci elektronické hudby: Tanec a drogy 2000 a 2003 (Kub et al., 2006), Tanec a drogy 2007 (Ška upová, 2007) a Safer Party Tour 2008 (MNS, 2008).

V rámci evaluace projektu Safer Party Tour 2008 realizovaném na 8 hudebních festivalech, který byl zam en na prevenci užívání návykových látek, prob hlo mezi klienty poskytovaných služeb dotazníkové šet ení. Dotazník vyplnilo 363 osob jejichž pr m rný v k byl u muž 23,1 let u muž a 21,4 let u žen. Naprostá v tšina (93 %) výb rového souboru studovala nebo byla zam stnána. Nej ast ji užívanými návykovými látkami byl alkohol a konopné drogy, následovala extáze a lysohlávky. U alkoholu a konopných drog také respondenti nej ast ji uvád li, že je na festivalové akci užili nebo mají jejich užití v plánu. V p ípad alkoholu a extáze byl dokonce podíl těchto osob vyšší než podíl respondent , kte í drogu užili v uplynulých 30 dnech. Dále bylo mezi klienty Safer Party Tour 2008 zjiš ován také výskyt zdravotních obtíží v souvislosti s ú astí na tane ní párty a p ípadným užíváním návykových látek. Tém 80% respondent výzkumu uvedlo, že se n kdy na festivalu i párty potýkalo se zdravotním problémem. Nej ast jšími uvád nými zdravotními problémy byly nevolnost, zvracení, bolest hlavy, dehydratace, p eh átí, neopodstatná únava nebo dezorientace. Nadm rná konzumace alkoholu nebo jiných návykových látek byla uvád na jako nej ast jší p íina. Odborná zdravotnická pomoc však byla vyhledána jen 4,3 % respondent (Mrav ík et al., 2009).

Celoživotní prevalence vybraných drog u klientů Safer Party Tour 2008 a respondentů studie Tanec a drogy 2007 (Škapa et al., 2007; Mravčík et al., 2009)

Epidemiologie v Evropě a ve světě

Extáze (MDMA) a její podobné syntetické látky označované jako taneční drogy, jejichž užívání se stále šíří Evropou, USA, ale i Asií a Jižní Amerikou jsou užívány výhradně k rekreaci. Zdravotní a sociální problémy s jejich užíváním jsou spojeny především s nežádoucími účinky, polyvalentním užíváním s jinými drogami a černým trhem.

Prevalence a vzorce užívání

Podle odhadu EMCDDA (2009) vyzkoušelo extázi asi 10 milion dospělých Evropanů a přibližně 2,5 milionu ji užilo v posledním roce. Existuje obecná souvislost mezi užíváním syntetických drog, zvláště extáze, a nočními kluby a tanečními akcemi. Tímto se dá snadno vysvětlit vyšší úroveň prevalence užívání extáze v populaci mladých lidí, především v určitých specifických subkulturách a prostředí. Na které členské státy Evropské unie (především Česká republika, Estonsko nebo Velká Británie) hlásí poměrně vysokou míru užívání extáze v běžné populaci. Jako u většiny drog je i u ilegálních syntetických návykových látek uváděna výrazně vyšší míra užívání v mužské populaci než je tomu u žen.

Mezi jednotlivými zeměmi v Evropské unii však existují výrazné rozdíly, přičemž poslední průzkumy naznačují, že drogu někdy vyzkoušelo 0,3 až 7,5 % všech dospělých (15–64 let), a v těchto zemích odhaduje celoživotní prevalenci na 1–5 %. Užití drogy v posledním roce se v Evropě pohybuje od 0,1 % do 3,5 %. Užívání extáze je výrazně zastoupenější v populaci ve věku od 15 – 34 let. V této populaci mladých dospělých se odhady celoživotní prevalence pohybovaly na národní úrovni od 0,6 % do 14,6 %, přičemž 0,2 až 7,7 % z této věkové skupiny uvádělo užití drogy v posledním roce. Odhaduje se, že extázi někdy vyzkoušelo 7,5 milionu mladých Evropanů (5,6 %), přičemž asi 2 miliony (1,6 %) ji užilo v posledním roce. Dle odborných odhadů lze předpokládat, že prevalence užívání je stále vyšší, omezíme-li pozornost na mladší věkové skupiny. Ve věkové skupině 15–24 let se celoživotní prevalence pohybuje od 0,4 do 18,7 %, a kolikrát větší část zemí Evropské unie uvádí odhady v rozmezí 2,1–6,8 %. Užití extáze v posledním roce se u této populace odhaduje v rozmezí 1,0–3,9 %, existuje však značný rozdíl mezi nejnižším národním odhadem 0,3 % a nejvyšším 12 %. V populaci 15–16letých studentů se celoživotní prevalence užívání extáze pohybuje ve věkových třídách z 28 zemí sledovaných v roce 2007 v rozmezí 1–5 %. Vyšší prevalence je hlášena pouze ze čtyř zemí

(Bulharsko, Estonsko, Slovensko všechny 6 % a Lotyšsko 7 %). Po et uživatel extáze jako primární drogy, kteří v roce 2007 nastoupili lébu, zůstává nevýznamný. Většina zemí uvádí méně než 1% uživatelů extáze, kteří v souvislosti s jejím užíváním byli nuceni nastoupit lébu, a kolik z nich kterých zemí jsou hlášeny i úslechy vyšší. Důvodem k nastoupení léby je velmi často souběžné užívání dalších látek, včetně konopí, kokainu, opioidů, alkoholu a amfetaminů (EMCDDA, 2009).

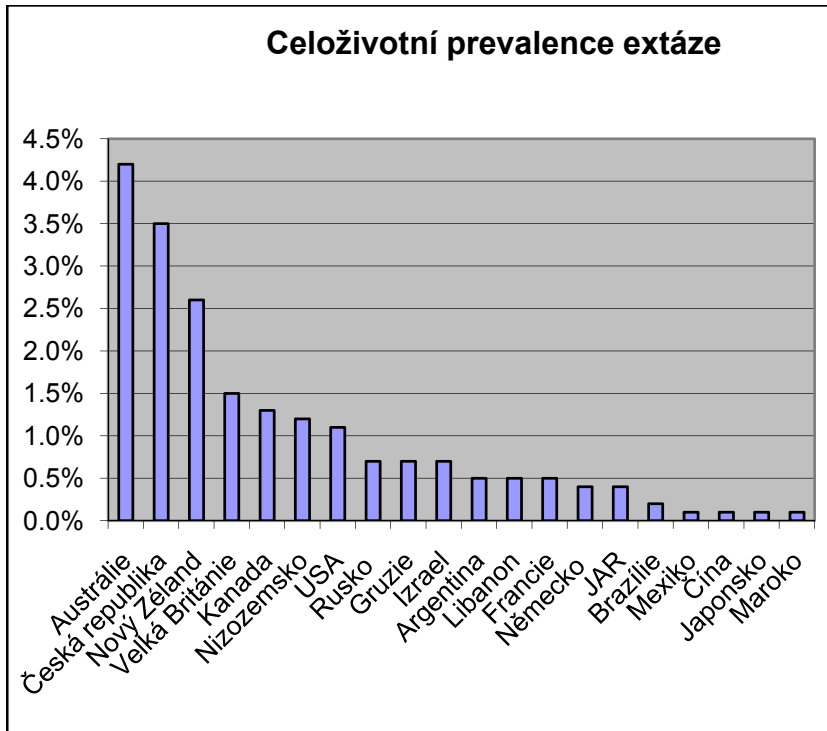
Prevalence užívání extáze		
Věková skupina	Celoživotní	V posledním roce
15–64 let		
Odhad počet uživatelů v Evropě	10 milionů	2,5 milionů
Evropský průměr	3,1%	0,8%
Rozpětí	0,3–7,5%	0,1–3,5%
Země s nejnižší prevalencí	Rumunsko (0,3%) Česko (0,4%) Malta (0,7%) Litva (1,0%)	Rumunsko (0,1%) Česko, Malta (0,2%) Polsko (0,3%)
Země s nejvyšší prevalencí	Velká Británie (7,5%) Česká republika	Česká republika (3,5%) Estonsko (1,7%)

	(7,1%) Irsko (5,4%) Lotyšsko (4,7%)	Slovensko (1,6%) VB, Lotyšsko (1,5%)
15 – 34 let		
Odhad po tu uživatel v Evrop	7,5 milionu	2 miliony
Evropský průměr	5,6%	1,6%
Rozpětí	0,6 – 14,6%	0,2 – 7,7%
Země s nejnižší prevalencí	Česko, Rumunsko (0,6%) Malta (1,4%) Polsko, Litva (2,1%)	Rumunsko (0,2%) Česko (0,4%) Polsko (0,7%) Itálie, Litva, Portugalsko (0,9%)
Země s nejvyšší prevalencí	Česká republika (14,6%) Velká Británie (12,7%) Irsko (9,0%) Lotyšsko (8,5%)	Česká republika (7,7%) Estonsko (3,7%) Velká Británie (3,1%) Lotyšsko, Slovensko, Nizozemsko (2,7%)

Evropské odhady prevalence užívání extáze (EMCDDA, 2009).

Užívání extáze je dle UNODC (2009) fenoménem, který je možné pozorovat na všech kontinentech. Seriózní epidemiologické data jsou však p ístupná jen z n kterých zemí a z ur itých region (nap íklad ur ité ásti Afriky) epidemiologické data o užívání extáze nejsou v bec k dispozici. Na Americkém kontinentu se celoživotní prevalence v dosp lé populaci pohybuje mezi 0,1% a 1,3% (nap . Kanada 1,3%, USA 1,1%, Mexiko 0,1%, Argentina 0,5%, Brazílie 0,2%, Bolívie 0,1%). V Asii je celoživotní prevalence v dosp lé populaci v rozmezí 0,1% 2,4% (nap . Rusko 0,7%, Gruzie 0,7% 2,4%, Izrael 0,7%, Libanon 0,5%, ína 0,1%, Japonsko 0,1%). Z velkého po tu zemí, v regionech st ední Asie a Blízkého východu, nemáme žádná o prevalenci užívání extáze žádná validní data. Z Afriky jsou u této látky o celoživotní prevalenci v dosp lé populaci dostupné údaje jen z Maroka 0,1%, Namibie 0,1%, Zambie 0,3%, Kamerunu 0,1% a Jihoafrické republiky 0,4%. Nejvyšší prevalence užívání extáze nacházíme v Oceánii. Celoživotní prevalence u dosp lé populace dosahuje v Austrálii 4,2% a 2,6% na Novém Zélandu.

Celoživotní prevalence užití extáze v dospělou populaci u vybraných zemí (UNOCD, 2009).

Souhrn

Užívání extáze a jí podobných syntetických drog se v Evropě, USA, ale i v Asii a Jižní Americe má vzestupnou tendenci. Její užívání se však

z naprosté většiny omezuje pouze na rekreační užívání v rámci tzv. taneční zábavy. Zdravotní a sociální problémy s jejich užíváním jsou spojeny především s nežádoucími účinky. Podle odhadu EMCDDA (2009) vyzkoušelo extázi asi 10 milionů dospělých Evropanů a přibližně 2,5 milionu ji užilo v posledním roce. Nejedná-li se o kombinované užívání, tvoří uživatelé tanečních drog v klientele zařízení pro problémové uživatele návykových látek a závislé pouze nepatrný podíl. Celoživotní prevalence užití extáze se v České republice pohybuje mezi 2,1 – 9,6 %, tyto údaje se u jednotlivých výzkumů liší (Mravčík et al., 2009). Na výsledcích dosavadních studií (např. PCP, 2002, ÚZIS, 2006) je patrné, že podíl osob, které mají zkušenost s nelegálními návykovými látkami, v české populaci neustále roste. Mezi lety 2002 a 2008 se u nás celoživotní prevalence jejího užití zdvojnásobila (Mravčík et al., 2009).

Použitá Literatura

Csémy, L., Chomynová, P. and Sadílek, P. (2008) ESPAD 07: Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, Česká republika 2007. Pohled hlavních výsledků za rok 2007 a trendů za období 1995 až 2007. Praha: Úřad vlády České republiky.

EMCDDA (2009). Annual report 2009: the state of the drugs problem in Europe, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisbon.

Kubík, P., Škaupová, K. & Csémy, L. (2006) Tanec a drogy 2000 a 2003. Výsledky dotazníkové studie s p íznivci elektronické tane ní hudby v eské republice. Praha: Ú ad vlády eské republiky.

Minařík, J. & Pálení ek, T. (2003). MDMA a jiné drogy „technoscény“. In Kalina, K. et al. Drogy a drogové závislosti – mezioborový p ístup. Praha: NMS/ Ú ad vlády eské republiky.

Mrav ík, V., Pešek, R., Škaupová, K., Orlíková, B., Škrdlantová, E., Š astná, L., Kiššová, L., B láková, V., Gajdošíková, H., Vopravil, J. (2009). Výro ní zpráva o stavu ve v cech drog v eské republice v roce 2008 [Annual Report on Drug Situation 2008 – Czech Republic]. Praha: Ú ad vlády eské republiky.

Národní monitorovací st edisko pro drogy a drogové závislosti (2008) Evaluace projektu Safer Party Tour 2008. In Mrav ík, V., Pešek, R., Škaupová, K., Orlíková, B., Škrdlantová, E., Š astná, L., Kiššová, L., B láková, V., Gajdošíková, H., Vopravil, J. (2009). Výro ní zpráva o stavu ve v cech drog v eské republice v roce 2008 [Annual Report on Drug Situation 2008 – Czech Republic]. Praha: Ú ad vlády eské republiky.

Národní protidrogová centrála (2009) Výro ní zpráva za rok 2008. Praha: Národní protidrogová centrála SKPV Policie R.

Psychiatrické centrum Praha (2002) GENACIS (Gender and Alcohol Comparative International Study). In Mravčík, V., Pešek, R., Škaupová, K., Orliková, B., Škrdlantová, E., Šaštná, L., Kiššová, L., Bláhová, V., Gajdošíková, H., Vopravil, J. (2009). Výroční zpráva o stavu ve včech drog v české republice v roce 2008 [Annual Report on Drug Situation 2008 – Czech Republic]. Praha: Úad vlády české republiky.

Škaupová, K. (2007) Dotazníková studie Tanec a drogy 2007 p edb žné výsledky. Národní monitorovací st edisko pro drogy a drogové závislosti. Praha: Úad vlády české republiky.

Šilhanová, Z., erný, J. & Jandová, V. (2010). Kvalitativní testy extáze jako sou ást intervencí na tane ních parties (evaluace léto 2009). In Šucha, M. (Ed.) Sborník abstrakt z XVI. Celostátní konference Spole nosti pro návykové nemoci LS JEP a 49. celostátní konference AT sekce Psychiatrické spole nosti LS JEP. Praha: Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. LF a VFN UK v Praze.

UNODC (2009). World Drug Report. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime.

Ústav zdravotnických informací a statistiky (2006). Výb rové šet ení o zdravotním stavu a životním stylu obyvatel české republiky zam ené na zneužívání drog. Praha: ÚZIS R.

Ústav zdravotnických informací a statistiky (2009). Evropské výb rové šet ení o zdravotním stavu. In Mravčík, V., Pešek, R.,

Ška upová, K., Orliková, B., Škrdlantová, E., Šastná, L., Kiššová, L., Bláhová, V., Gajdošíková, H., Vopravil, J. (2009). Výroční zpráva o stavu ve včech drog v české republice v roce 2008 [Annual Report on Drug Situation 2008 – Czech Republic]. Praha: Úad vlády české republiky.

Zábranský, T. (2003). Drogová epidemiologie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.